

Egy mondat Újvidékről

Végel Lászlónak

Egy mondatot építgettem, csiszolgattam heteken át, mielőtt elhagytam Újvidéket, egy mondatot, melyben majd minden benne foglaltatik a közös múltunkról; noteszembe szorgosan jegyzetelgettem a történeteket, melyek megestek, vagy megeshettek volna velem, amikor ott éltem, azután eljöttem, és úgy gondoltam, majd később megírom ezt a mondatot – hogy Újvidékről *mindég* lehet írni; ha egyszer megmártóztál benne, akkor azután mindig és mindenhol csak róla írsz, csak róla tudsz (*bírsz*) írni (ahogy Tolnai csak [sic!] a Tiszáról),

és lapozgattam a hajdani noteszem, néztem a bejegyzéseket, és rá kellett jönnöm, hogy Újvidékről csak Újvidéken lehet írni (nekem), sehol máshol, mégis erőszakoskodtam (magammal és a szöveggel egyaránt), hátha – amikor felkértek, hogy a *Híd* Végel-számába írjak, akkor is ezt a mondatot vettem elő, és hozzáírtam, töröltem, visszairtam, kurziváltam, egalizáltam, szótagoltam, de semmi!, a mondat megmaradt olyannak, amilyenné Újvidéken lett; arról nem is beszélve, hogy közben a Végel-számról is lecsúsztam, így nem tudtam felköszönten irodalmunk – a vajdasági magyar irodalom!, ezt tekintem sajátomnak, és képtelen vagyok kompromisszumokat kötni – egyik legmeghatározóbb alakját, akihez mindig örömmel „nyúlok”, s ha bármire kíváncsi lennék, először tőle kérdezem (Feladat: fogj egy *Makrót*, csukott szemmel üsd fel, és mutass rá a szöveg egy részletére, majd olvasd fel: „*Kimentem a Dunapartra. Azt hiszem, még soha nem írtam le, mennyire szeretek itt. Amikor mindenből elegendem van, kiülök a partra és nézem a Dunát. Nem gondolok semmire. Semmire. Egyszerűen csak bámulom a vizet.*”);

40 tehát a mondat még mindig lezáratlan, s abbéli aggodalmamtól vezérelve, hogy mindörökre megma-

rad *ponttalannak* (vagy pontatlannak?), belecsepegetném pipettámmal az irodalmi éterbe:

emlékszem, azokban a napokban iszonyatos mértékben elszaporodtak a csigák a városban, amikor fél hétkor kiléptem kétszer hármis szobámból – ahogyan akkor neveztem, *hiperma(n)gán(y)omból*; bárhogyan variáltam is, bármely zárójel tartalmát léptettem érvénybe (hipermangán vagy hipermagány), mindig valami javíthatatlan egyedülétet fejezett ki (M. mesélt róla, hogy amikor huszonnégy évesen bárányhimlős lett, az orvos utasítására csak hipermangános vízben mosakodhatott, attól fogva nem is tudtam többé a bárányhimlőt – mint a külvilágtól való elzártság [fertőzésveszély], az egyedülét abszolút szimbólumát – és a hipermangánt elválasztani egymástól) – arra lettem figyelmes, hogy finom ezüstös háló szövi be a Lazar cár sugárutat; néztem, mi ez a matéria, ez a könnyed szövödmény, ez a csillogó kelme, amit anyagul a tájra ejtett az isten; istent kell írnom, mert akkor úgy gondoltam, hogy ez csakis valamiféle deus ex machina lehetett; az ikonográfia szerint a csiga a termékenység szimbóluma, s így közvetetten utal a Szűz fogantatására; olvastam Daniel Arassénál, ahogyan harmattól a csiga, ahogy az esőtől a föld, úgy termékenyül meg a boldog Szűz az isteni szótól, mely Gábrriel ajkáról szakad le;

a fénylő csigapályákról egyszerűen nem juthatott eszembe más, csak az, hogy épp most, amikor elhagyom, akkor fog üdvözülni a város, nélkülem – nekem ez a csoda már nem juthat osztályrészül;

amikor Újvidékre érkeztem, minden igyekezetem arra irányult, hogy *szépségét* mindinkább magamévá tegyem, bekebelezzem; mondhatnám, két pofára zabáltam a várost, bár tudtam, a szépség egy idő múltán morzsálódni kezd, akár a száraz kenyér; állandóan kerestem a lehetőséget, hogy valahogyan én is a részévé váljak – az utcákat jártam, amikor csak tehettem, s már az első napon örök barátságot esküdtünk egymásnak a Dunával;

ha lakhelyet kellett váltanom, mindig új épületekbe költöztem, vagy olyanokba, amelyek jelentős mértékben meghatározzák a város arculatát; tudtam jól, egykor bérelt lakásaim közül, ha egyet is lebontanak, a törmelékkel a múltam egy fontos darabját szállítják el, a város kitöröl emlékezetéből, csak néhány sor, s pár akkord maradna utánam;

a Vardarska környéki kaotikum-ban éreztem először otthon magam, akkoriban mindennap valami újat

tartogatott számunkra a Telep, a ledózerolt épületek helyén, akár a virágok, úgy nőttek a földből az új épületek, s amíg mások tekintete a rozsdás támszerkezetek között csörömpölt, addig én az alakulás arcait-pofáit örökítettem meg magamnak – akár gyermek a tyúkganéjban az édeset (ez Weöres verséből), úgy leltem meg ebben a fejtelenségben a rációt, a szűkségességet, és önmagam;

az újvidéki tél különbözött minden más téltől – bemérhetetlen, meghatározhatatlan volt; február végén, március elején sorjázta a népi bölcsességek, szó szót követett, vártuk a tavaszt, de az csak akkor jött, amikor a legkevésbé számítottunk rá, mondom, keze-lába kilógott a néphagyomány tarka pokróca alól – talán azért, mert nem tudta melyik nép hagyományait kellene követnie, de ha eljött, első utam a Dunához vezetett, néztem, amint vitte a víz délre Európa szürkéjét-feketéjét, a kezem ilyenkor úgy mártottam a folyó vizébe, akárha zsebbe nyúlnék, a lakás kulcsát keresve;

és akkor még nem is *tömegközlekedtünk*, hogy ezáltal indirekt módon szót ejtsünk az írói felelőtlenségről, egyúttal hozzátapaszkodunk egy fiktív, mindazonáltal kellemes történetet Arany János amúgy is terebélyes életrajzához – elmondom tehát, miként büntette meg a *JGSP Novi Sad* költönket 990 dinárral, amiért az bliccelt volt a 4-es buszon; nyakig jártunk már a nyárban, de néha ilyen-olyan formalitások miatt még le kellett utazni (pontosabban föl, de ezt egy újvidéki egyetemista sohase mondja így) Újvidékre, ha meg formalitások nem voltak, hát találtunk mást, amiért mehettünk, mert Újvidéken lenni jó, még akkor is, ha a hátadon patakzik a víz, ha a városi buszon a szagok eszeveszettül szkandereznek az illatokkal, szóval, egy ilyen alkalommal, miközben a 4-es buszon állva belebambultam a Bulevar oslobođenja (szándékosan nem írok Felszabadulás sugárutat) forgatagába, a vállamra helyezte kezét egy fáradt ellenőr, kinek nézése és a szeme alatti kis telt zacskók mintha özönvízzel fenyegettek volna, mondanom sem kell, a jegyemet kérte ellenőrzésre, én pedig híján mindenféle jegynek, és félve attól, hogy kedvetlen válaszomra talán elbőgné magát, készségesen húztam elő személyi igazolványom, vagy hónapok óta lejárt bérletem?, nem tudom már, ő pedig hatalmas sóhajok közepette kiírta a büntetést Arany János, *Barlog Károly utca 37.* szám alatti lakos részére, majd leszállt a Futaki piacnál; amikor később elmeséltem a történetem H.-nak (szintén a 4-es buszon), jóízűt nevetett rajta, és azt mondta, majd a Kisfaludy Társaság kifizeti a bírságot; de az emberben azért munkál valami kis büntudat, hogy mégsem hagyhat-

ja ezt ennyiben, nem rejtőzhet csak úgy Arany neve mögé büntetlen, épp ezért azóta is azon vagyok, hogy valahogyan törlesszek, és az író betűvel törleszt, tapasztatom hát egyik betűt a másikhoz, fűzöm fel történeteim az irodalom kócos fonalára;

„...Budapestre jöttem tanulni, és az én történetem a szülőfalummal véget ért, ha egyáltalán egy történet véget érhet” – írja Konrád György a *Fenn a hegyen...*-ben; ezt éreztem én is, miután szülőfalum helyett Újvidéket választottam, pontosabban: lassan, centinként, szinte észrevétlenül távolodtam el Csókától, mígnem azon kaptam magam, hogy Újvidéken mondom: itthon vagyok; éppen ezért tudom, egy történet véget érhet, de az elvarratlan szálakat azután is ott fűjdogálja a szél, egyikbe-másikba olykor beleakadunk, egy óvatlan mozdulattal visszafejtjük, majd számolgatjuk a szemeket, nézzük, mi hova való – a történet, mint mondtam, véget ér tehát, de a történettel való babrálás (az ember természetéből kifolyólag) soha...

Kis Endre alkotása

